

# שבת מג

משה שווערד

## 1. תוספות מסכת שבת דף מב עמוד ב

שאינה מצויה לא התיירו - והא דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן חשיב הצלה שאינה מצויה לפי שרגילים לעולם לתת כלי תחת הנר מבעוד יום וניצוצות אע"ג דקאמר בסמוך דשכיחי לא שכיחי כול+י האי שיחושו לתת שם כלי מבעוד יום ולהכי חשיב לה הצלה מצויה.

## 2. ריטב"א [קוק]

[מג,א] בכתי גחיני. פי' בסתם בית שהוא גבוה עשרה' וכשנותן הנר באמצע הכתל כדרכו הוא קרוב ליגע בהם לתקרה.

## 3. תוספות מסכת שבת דף מג עמוד א

דמבטל כלי מהיכנו - בפרק בתרא [1] פירש בקונטרס דאסור משום דמתחזי כסותר [2] וכאן פירש דחשיב כאלו מחברו שם בטיט.

## 4. ריטב"א [קוק] [3]

רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו. פרש"י ז"ל בכאן? דאסרוה רבנן מפני שנראה כבונה כיון דלא יוכל לסלק משם כל היום, ולקמן במכילתין<sup>3</sup> פי' מפני שנראה כסותר כשמבטל אותו מתשמישו<sup>4</sup>. והנכון דרבנן אסרו כדי שלא למעט בכבוד שבת לאסור כלים המותרים, וביטול כלי מהיכנו אפי' להצלה מצויה אסור<sup>5</sup>.

## 5. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף מג. משום דקא מבטל כלי מהיכנו. פרש"י לעיל (מב: ד"ה כלי) דאסרוה רבנן מפני שנראה כבונה דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט, ובתוס' כתבו דלקמן (קכח: קנד: ד"ה והאי) פרש"י דאסור מפני שנראה כסותר כשמבטל אותו מתשמישו. ובחידושי הריטב"א פירש דהנכון דרבנן אסרו כדי שלא למעט בכבוד שבת לאסור כלים המותרים. ועי' בפמ"ג (א"א סי' שיג ס"ק יד) דלא שייך ביטול כלי מהיכנו כל שאין תורת כלי עליו. ובשער הציון שם (ס"ק לו) כתב שזה דבר חדש, ולא נהירא דכיון שגזרו איסור שלא לבטל כלי מהיכנו, לא פלוג במלתייהו ואסרו כל דבר שהיה מתחלה מותר לטלטל והוא גורם בפעולתו שיהא אסור לטלטל. ועי'

## 6. תוספות מסכת שבת דף מג עמוד א

טבל מוכן הוא אצל שבת - אף על פי שאסור לטלטלו כדתנן בפרק מפנין (לקמן קכו: מ"מ לא חשיב מבטל כלי מהיכנו כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן ק' לרשב"א דתנן במסכת תרומות בפ"ב (משנה ג) ומייתי לה

**בהניזקין (גיטין נד.) המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולישנא דקאמר הכא אם עבר ותיקנו משמע במזיד מדלא קאמר שאם שגג ותיקנו ונראה דנקט עבר כגון דלית ליה פירי אחריני ... ועוד הקשה כי היכי דאמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ה"נ כשמניח כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה נימא שאם עבר והסיר הביצה מותר הכלי לטלטל ואם כן ביטלת תורת ביטול כלי מהיכנו ולא פירכא היא דהא כמו שהכלי עם הביצה אין לה היתר אבל טבל יש לו היתר על ידי תיקון** ועוד הקשה היכא דאית ליה פירי אחריני בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ועוד מ"ש דהכא אמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ובביצה בפ' אין צדין (דף כו: ושם) גבי בכור לר"ש דאמר אין רואין מומין ב"ט אמר שאם עבר וביקרו אינו מבוקר ואדא בר אוכמי דאמר בשוגג מבוקר אמרינן התם דליתא דמשבש ותני.

**7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף מג עמוד א**

(ד) [תוד"ה טבל, ולא פירכא היא וכו'. והיינו דבטבל הוא מתיר על הטבל עצמו משא"כ בהוצאת הביצה הוא אינו החלת היתר באיסור אלא סילוק האיסור משם שלא יהא עוד ע"כ ל"ח זה שיש היתר כלפי מצב זה...]

**8. ריטב"א [קוק]**

בעשיית וקערה כדאיתא לקמן<sup>16</sup>. וי"ל דשאני טבל (שאינו) [שאינן] איסורו מחמ' שבת וגם אינו<sup>17</sup> שום מלאכה לתקן גופו כי הוא בעצמו ראוי לאכילה ואין איסורו אלא מפני שם טבל בחול<sup>18</sup> היה אסור, אלא שהשבת גורם שלא לתקנו לפי שאסור לעשר בשבת ואריא הוא דרביע עלה, וכיון שנתעשר הרי הוא מוכשר בלי שום מעשה בגופו, ולפיכך אין אומרים בו מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכוליה יומא כמו במוקצה מחמת איסור בעלמא שהשבת הביא האיסור, וגם שאיפשר<sup>19</sup> לסלק האיסור אלא במלאכה או בדבר האסור מדרבנן כגון סחיטה<sup>20</sup> או כיוצא בו, כן תירץ רבי הגדול ז"ל<sup>21</sup>. וא"ת מ"מ לענין שמועתינו נהי שאם עבר ותיקנו מתוקן, כל כמה שלא תקנו דבר האסור הוא וכשנתן כלי תחתיו הרי הוא מבטל כלי מהיכנו שהרי אסור הוא ליטלו משם. וכי תימא דלא חשיב בטול כלי מהיכנו כיון שאיפשר לבוא בו ביום לידי התר ואפי' בעבירה, א"כ כשנתן כלי תחת הביצה הרי אם עבר וסלק הביצה היא הכלי מותר לטלטל בו ביום כיון שלא היתה עליו בבין השמשות, ולמה הוא אסור משום ביטול כלי מהיכנו. תירצו בתוספות<sup>22</sup> דשאני טבל שיש בידו לתקן גוף האיסור, מה שאין כן בביצה שאין בידו לתקן גופו של איסור של גוף הכלי. פי' לפירושם, דכיון שהאיסור [ה]גורם ליאסר הכלי הוא דבר שיש לו תקנה (ו)לצאת מאיסורו בלי שום מעשה, אין בו כח לחשוב הכלי מבטל מהיכנו מחמתו ואפי' בעודו עליו דלא אלים איסוריה, מה שאין כן בביצה שאין איפשר להתיר איסורא בו ביום וגם גופו של כלי לא יהא מותר אלא בעבירה שיש בה מעשה,

טבל מוכן הוא [אצל] שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן. פי' ואפי' לר' יהודה שאוסר מוקצה מחמת איסור מכיון דאיתקצאי לבין השמשות מודה בזה שאם עבר ותיקנו מתוקן ואלו לר"ש פשיטא<sup>10</sup>. וק"ל מאי שנא ממוקצה מחמת איסור דעלמא, וכי תימא משום דהוה ליה מוקצה מחמת איסורא דרבנן שאסרו להגביה תרומה ומעשרות ולא חשיב מוקצה גמור<sup>11</sup>, והא גבי מטה שנתן עליה מעות בין השמשות חשבי' ליה מוקצה מחמת איסור דאמרי' מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא כדאיתא לקמן<sup>12</sup>, וכן גבי נר הדולק שאסור לטלטלו<sup>13</sup> כדי שלא יכבהו<sup>14</sup> איסורא דרבנן הוא דהא כבוי שלו מלאכה שאינה צריכה לגופה<sup>15</sup> ואפ"ה חשבי' ליה מוקצה מחמת איסור (ד)אפי' לר"ש

דאלו תקון טבל איפשר במחשבה שנותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר<sup>23</sup>.



16 מד,א. 17 נדצ"ל: אינו מחוסר. 18 נדצ"ל: ואף בחול. 19 צ"ל: אי אפשר. 20 נדצ"ל: שחיטה. 21 הרמב"ן במלחמות ביצה (כ,א בדפי הרי"ף). 22 ד"ה טבל. ועי' רשב"א, ח"י הר"ן ומאירי. 23 ומשמע דמ"מ תקן הטבל באופן זה בשבת אסור, וכ"ד הרשב"א בגיטין (לא,א ד"ה באומד) וכ"מ דעת הר"ש בדמאי (פ"ז מ"ד) שאין תקנה לטבל בשבת אלא באיסור כדמשמע בסוגיין (וע"ע תוס' ויר"ד לקמן קמב,א ד"ה רשב"א). ועי' שיטמ"ק ביצה לה,א דס"ל דשרי בשבת נותן עינו בצד זה וכו' משום עונג שבת, וכ"מ דעת תוס' גיטין לא,א ד"ה במחשבה, עי' מהרש"א שם. וע"ע בהגר"א יור"ד סי' שלא סקצ"ב,

שעה"מ פ"ד מהל' תרומות הט"ז וקה"י ח"ה סי' מז. ובעיקר הדין דמהני נותן עינו בצד זה וכו' בטבל ודאי, עי' ח"י רבנו לחולין ו,ב (ד"ה העיד) שהביא דעת ר"ת (ר' תוס' שם ז,א ד"ה ודילמא) שדוקא בדמאי מהני תיקון כה"ג, וע"ע שעה"מ שם שו"ת דבר אברהם ח"א סי' טז וחזו"א דמאי סי' טו סק"ה ועלה סי' ה סק"ט. 24 כגי' התוספתא פט"ז ה"א ולפני: וירדו. 25 וכ"כ תוד"ה כופין והרא"ה בשיטה לר"ן. 26 נדצ"ל: וכיון דעשוין. 27 מד,א. 28 שם. 29 וכ"כ בשיטה לר"ן, עיי"ש. 30 מד,ב. 31 ביצה כו,ב. 32 עי' תוד"ה בעודן שחילקו לחי' א' בין מוקצה לאכילה ומוקצה לטלטול, וכ"כ הרשב"א בביצה

## 9. ספר שערים מצויינים בהלכה

ותירצו, דהכא מיירי דלית ליה פירי אחרנא, דבכה"ג איתא במס' ביצה (יז:), דאפי' במזיד יאכל, ועי' בשו"ע (או"ח סי' שלט ס"ד) דאם הפריש תרומות ומעשרות, בין בשוגג בין במזיד, מה שעשה עשה, ויש בזה פלוגתא באחרונים, יש שמתירים לאכלם אפי' בשבת כדמשמע בתוס' כאן, ויש שאין מתירין במזיד, עי' בשו"ע הרב (שם) וכמ"ב ועה"ש וכף החיים. והמהר"ל בחי' גור אריה תירץ קושיית התוס', דהא דתנן בגיטין במזיד לא יאכל, הוא בעצמו דקנסו אותו, אבל אחרים אפשר דמותר להם.

**טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן. הקשו התוס', דהלשון אם עבר משמע במזיד, ואפ"ה אמר דבדיעבד מתוקן, ובמס' גיטין (נד.) תנן, דבמזיד לא יאכל.**

[עוד דקדק אהא דבשוגג מותר, ולמה אינו אסור משום דביהשמ"ש היה אסור, ומגו דאיתקצאי ביהשמ"ש איתקצאי לכולי יומא, וכמו שהקשו התוס' כאן, ותירץ, כיון דמצוה לתקנו, ותמיד עומד לתקנו לפיכך לא אמרינן ביה מגו דאיתקצאי וכו'. ויש להוסיף דכעין זה איתא לקמן (מו:)] לשיטת ר"ש אדם יושב ומצפה, וכן במס' ביצה (ל:) הכא בסוכה רעוה עסקינן דמאתמול דעת' עילוה. ובדברי המהר"ל יתורץ, מה שיש לכאורה להקשות, מהא דכתבו התוס' במס' כתובות (ל.) ד"ה איכא בינייהו) דאנוסת עצמו לא יצא ואם נשא נשוי, דכיון דלכתחלה לא ישא לא חשובה ראיה לקיימה, וא"כ ה"נ לימא כיון דלכתחלה אסור לתקנו אינו מן המוכן, אבל להנ"ל ניחא, דהתם ליכא מצוה ואדרבה עושה עבירה, משא"כ הכא איכא מצוה לתקנו אלא שאסור לו לתקנו היום, וע"ע מש"כ (שם).

בקושיית התוס' והמהר"ל דהרי היה מוקצה בביהשמ"ש, תירץ הריטב"א, דיש לחלק בין אם היה מוקצה משום איסור תורה, לבין שהיה מוקצה רק משום איסור דרבנן, כגון הכא דלתקן הטבל הוא איסור דרבנן. ועי' מש"כ לעיל (לח. ד"ה עבר) דיש פלוגתא אי עבר משמע לשון מזיד.

## 10. תוספות מסכת שבת דף מג עמוד א

בעודן עליו כל בין השמשות - תימה הא כיון דבידו להפריחם למטה הוי גמרו בידי אדם ולית לן למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כדמוכח בפ' אין צדין (ביצה כו:) דפריך ר' יורא למ"ד יש מוקצה להצי שבת והא פולין ועדשים דמבשלים ב"ט דמעיקרא חזו לכוס כי שדינהו בקורה חייאת אידתו להו גמר בישוליהו אישתרו להו א"ל אביי ולטעמך תקשי לך קדירות דעלמא דהא קדירות דשבתא בין השמשות ותחתון הן ולאורתא קא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא קמבעיא ליה כי קא מיבעיא ליה גמרו בידי שמים וי"ל דשאני קדירות אם הוה צריך להו בין השמשות היה מקררן וכן פולין ועדשים רצונו שיתבשלו בלא שום דיחוי אבל הכא רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל שלכך כפאו והרי שעה אחת הקצה אותו לצרכן ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

### 11. ספר שערים מצויינים בהלכה

בצריך למקומו. פרש"י להשתמש במקום הכלי ומתוך שיכול ליטלו לצורך מקומו, מוליכו למקום שירצה. ומזה ראה להרמ"א (סי' רסו סי"ב) דכיון שהמוקצה בידו יכול לילך עמו לכל מקום שירצה. וכן פסק המחבר (סי' שח ס"ג). וּבביאור הגר"א שם נמי כתב כן לפרש דברי הרמ"א ועי"ש שהחמיר בזה דאין ראה מכאן, דהא התחלת הטלטול הוא בהיתר, וכל הטלטול הוא בהיתר, משא"כ בדין הרמ"א במי ששכח כיסו עליו בשבת דיכול לילך עמו לחצר להתיר חגורו, שבאיסור הוא, ומי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום. ועי"ש בביאור הלכה (ד"ה יכול לילך). ועי' מש"כ בענין זה לעיל (לה: ד"ה לפי). ועי' בישועות יעקב (סי' שח סק"ט). ועי' מש"כ לקמן (קכד. ד"ה א"ל).

### 12. ספר שערים מצויינים בהלכה

כופה עליה כלי בשביל שלא תשכר. כתבו התוס' כל הני דמייתי ידע המקשה דמצי לשנויי בצריך למקומו אלא שרוצה לידע אם יש לתרץ בענין אחר. וכזה כתבו התוס' לקמן (קכג: ד"ה איתביה) דאבוי נמי הוה ידע דהא משני ליה רבה הכי לעיל, אלא פריך לרבא אולי יאמר לו תירוצך אחר. וכן מצינו במס' ב"ק (מב:) אי הכי לר"א נמי כשקדם ושכחו ה"נ וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרינא דעדיף מהאי ונימא ליה, עי"ש ברש"י. ועי' בחכמת מנוח מס' ב"מ (כא: ד"ה ת"ש) דכך סוגית התלמוד בכל מקום, והטעם לזה משום דאותו התירוצך דוחק הוא ובא המקשן להראות דכמה דוחקים אתה צריך לסבול

בכמה משניות וכו'. והראו לי מש"כ בשל"ה (תורה שבעל פה ד"ה לפעמים המקשן) יש לתמוה דקארי לה מאי קארי לה מאחר ששמע פע"א התירוצך א"כ מאי מקשה תו, וכי לא ידע שמתורץ כתירוצך הראשון, וקבלתי שהמקשן הקשה לו על כולם תירוצך זה הכא והתירוצך תירוצך לו על כולם תירוצך זה הכא במאי עסקינן, רק הסדרן סידר אח"כ כל ת"ש בפני עצמו כדי ליתן ריוח, אמנם מהתוס' בפרק כירה גבי כופה עליה כלי לא משמע כן וכו'.

### 13. ריטב"א [קוק]

הב"ע דאיכא דבש. וא"ת והרי דבש מוקצה מחמת איסור הוא דתניא<sup>44</sup> ר' אליעזר אומר הרודה דבש בשבת חייב חטאת. וי"ל דהאי תנא סבר, לה כרבנן דפליגי עליה דקתני וחכמים פוטרים<sup>45</sup> וקסבר ר' יצחק דהתם פטור ומותר הוא<sup>46</sup>, ואע"ג דאמר שמואל<sup>47</sup> כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת, י"ל דר' יצחק לית ליה ההוא כללא דכייל שמואל. דמיירי<sup>48</sup> הכא דאיכא דבש שהוא צף שיהא כע"קור, וכן תירץ ר"י ד"ל<sup>49</sup>.

### 14. תוספות מסכת שבת דף מג עמוד ב

דחשיב עלייהו - וא"ת והא אסור לרדותם כדתניא בסוף פרק המצניע (לקמן צה. ושם) הרודה חלות דבש בשוגג חייב חטאת דברי ר"א ולרבנן שבות מיהא איכא והוי דבר שאינו ניטל וי"ל דמיירי ברדויות ומונחות שם בכורת אי נמי רגילות שיש דבש צף ע"ג חלות ואותו אינו צריך רדייה.



## 15. ריטב"א [קוק]

להו רווחא למיפק דלא ליתצדו ממילא. וא"ת מאי איריא לר' יהודה, ה(י)א אפי' לר' שמעון בעינן דלשבוק להו רווחא דלא ליתצדו ממילא, דאי לא הוה פסיק רישיה ולא ימות דמודה ביה ר"ש<sup>55</sup>. י"ל דלר' שמעון לא בעי' רווחא אלא כיון דאיכא דוכתא כל דהו דמצי למיפק ע"י הדחק דלא להוי פסיק רישיה ולא ימות<sup>56</sup> ואע"ג דרוב<sup>57</sup> הרי הם כניצודים ממילא, אבל לר' יהודה בעי' רווחא טובא דלא להוי צידה כלל דאי לא אפי' לא נתכוון לצוד אסור.

דלא ליתצדו ממילא. וא"ת מאי איריא לר' יהודה, ה(י)א אפי' לר' שמעון בעינן דלשבוק

## 16. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף מג: שלא יעשנה כמצודה. פרש"י שלא יכסנה כולה וכו'. ועי' בתוס' מס' ביצה (לו: ד"ה אלא) דכל שיש חור קטן אך אינו נראה, שוב לא הוי פסיק רישא לשיטת ר' שמעון. והרמ"א (סי' שכ סעיף יח) כתב נמי לפרש ענין פסיק רישא, איסור נמשך בהכרח מדבר מה, כמו המות הנמשך בהכרח מחתות הראש. וכתבנו בשמ"ב (קונ"א סי' פ סק"ג) בשם פוסקים קדמונים, דכל שיש צד אחד שלא יהי' המלאכה שוב לא הוי פסיק רישא, אלא דהריב"ש (סי' שצד) כתב, דהפסיק רישא הוא אם רובא דרובא כן הוא שיעשה האיסור. והריטב"א (כתובות ה: ד"ה הלכה) כתב, דכל שיש צד רחוק שלא יעשה האיסור לא חשיב פסיק רישא. וכ"מ מתוס' מס' פסחים (קא. ד"ה והלכה). וכן מבואר

## 17. ספר שערים מצויינים בהלכה

סק"ד). ובמחצה"ש הביא קושיא בשם מהרש"ק, דהא דשורפין על המלכים אינו חובה, ורק להדיוט אסורין ומותרין למלך אחר, וא"כ לא היו בגדי דוד מוקצים, והביא בשם גדול אחד שתירץ עפ"י מש"כ ביו"ד (סי' שסד) דאם נפל מן הגג יקברנו עם בגדיו, ודוד נמי כיון דאיפחת דרגא מתותי' ומת,

היכא דאיכא ככר או תינוק כו' כי פליגי דלית ליה. כתב בחידושי הר"ן, והא א"א שלא יהא שם ככר או תינוק או כלי, ופי' דלאו דוקא, אלא כלומר כי פליגי היכא דרוצה לטלטל בלא הם, ועכ"פ מבואר בר"ן, דגם כלי מהני. וכ"כ במ"ב (סי' שיא ס"ק טו) בשם

שוב ראיתי בתוס' רי"ד שהקשה דמאי שנא ככר או תינוק מכלים מוכנים. וי"ל דוקא ככר או תינוק דליכא למימר שהן נקברים עמו, אבל שאר כלים לא, שמא יאמרו כי הם נקברים עמו והם אסורין בהנאה ובטלטול כמת עצמו כו', מפני שהיו רגילין לקבור כלי תשמישו עמו שלא יהנה אדם אחר מהם וכו'. ומפורש דס"ל דאין להתיר רק ע"י ככר או תינוק. וע"י בתורת מרדכי (סי' סט) דלפי"ז לא קשה מדוד שהצריכו ככר או תינוק ולא התירו ע"י בגדיו, וגם לא קשה מה שהקשה בגליון הש"ס דכי ליכא תינוק לטלטלו אגב המטה, דגם זה בכלל כלי תשמישו ואינו נותר ע"י זה.

דהיינו כמו נפל מן הגג צריך לקברו עם בגדיו, ושפיר היו בגדיו מוקצים, אך הקשה ע"ז דלפי משמעות הגמרא לא מת מהנפילה, דהא אחר שנפל שתק מללמוד ואח"כ מת, ולכן מסיק כתי' המג"א והטו"ז, ע"ש.

### 18. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שח סעיף יז

אבל כל מיני אוכלים ומשקים המותרים בשבת וכל מיני ספרים שמותר לקרות בהם מותר לטלטלם אפילו שלא לצורך כלל לפי שלא גזרו בימי נחמיה אלא על כלים ולא על אוכלים וספרים והרי הם עכשיו כמו קודם הגזרה

שבימי נחמיה שהיה מותר לטלטל כל דבר הראוי בשבת אפילו שלא לצורך כלל. [1] אבל דבר שאינו ראוי

**בשבת היה אסור לטלטל אף בימי דוד ושלמה או קודם לכן.** משא"כ כלים אפילו כוסות וקערות וסכין וכיוצא בהן כולן היו בכלל הגזרה שגזרו גם עליהן שלא לטלטלן כי אם לצורך תשמישן ולא לצורך מקומן ולא לצורך גופן כשאינו תשמיש המיוחד להן שהרי לא הוציאו אותן מכלל שאר כלים אלא מפני הצורך שיש בתשמישן יותר מבתשמיש שאר כל הכלים א"כ אין להתירן אלא לצורך תשמישן בלבד ואח"כ כשהתירו וחזרו והתירו לטלטל כל כלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי עצמו גם כוסות וקערות וסכין וכיוצא בהן היו בכלל זה ולא הותרו אלא לטלטלן לצורך הכלי עצמו אבל לא שלא לצורך כלל:

### 19. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף ז

יש מי שאומר שלא הצריכו ככר או תינוק אלא למת ערום, אבל אם הוא טז בכסותו א"צ ככר או תינוק.

### 20. מגן אברהם סימן שיא

טז (פמ"ג) (מחה"ש) **בכסותו א"צ.** והרב"י כ' ויש לדחות דהכסות בטל לגבי המת וכ"כ בש"ג ובשל"ה הקשה ע"ז דאמר דוד אפחת דרגא מתותי ומת ומסתמא היה מלובש בבגדיו ואפ"ה היה אסור לטלטלו אם לא ע"י ככר או תינוק כדאיתא בגמ' ע"ש **ושמעתי דבגדי דוד היו מוקצין דאסור לכל אדם ללבשן דשורפין על המלכים**

**אבל שאר בגדים של מת לאו מוקצין הן** ומ"ש ב"י איתא בחולין דף קכ"ה מת בכסותו פ"י תכריכין מבטל ליה האי לא מבטל ליה עכ"ל וא"כ אולי' בבר מחשבתי וה"נ לא מבטל בגדי המת אלא דעתיד להפשיטו ולהלבישו תכריכין:

### 21. ספר שערים מצוינים בהלכה

וע"י ביוסף דעת (יו"ד סי' שצט סי"ג) שמביא קושיא בשם הגאון מו"ה גרשון פוזנר בספרו תפארת הגרשוני דבמס' סנהדרין (כא): אמרו דס"ת אחת עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו, וא"כ היה לו לטלטלו אגב ס"ת, ותירץ דס"ת של מלך אסור להדיוט לקרות בו, ושלמה היה אז אונן ואסור בדברי תורה. והוא תירץ כיון דאמרו כאן דלא פסק פומיה מגירסא, א"כ אפשר דלמד בהס"ת ולקחה מעל זרועו ופתחה ללמוד, וא"כ אז לא היה הס"ת על גופו.

**22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף ל עמוד ב**

ו) ואביך הנח עליו ככר או תנוק וכו'. וצ"ב דהלא המלך מחוייב לישא ס"ת עמו כל ימי חייו, אלא שבמבואות המטונפות דנו אם צריך להכנס עם הס"ת, אבל לכל שאר המקומות צריך שילך עם ס"ת בזרועו כקמיע, וא"כ הכא הלא ודאי היה לדוד ס"ת בזרועו. והנה ז"פ דאסור לתת ס"ת על מת כדי להתיר לטלטל אותו, ואע"ג דאמרי' בב"ק סופ"ק דהיו מניחים הס"ת על מטת המת והיו אומרים קיים זה מה שכתוב בזה היינו רק לכבד את המת בכך, אבל להשתמש בס"ת להתיר טלטול המת לית מאן דפליג דאסור לבזות ס"ת על כך. אמנם הכא הלא בלא"ה היה ס"ת בידי דוד שהרי מחוייב לשאתו בכל עת, וא"כ לישתרי לטלטלו מצד הס"ת דלא גרע מככר או תינוק. ואולי בשעת נפילתו נתגלגל ממנו הס"ת ודו"ק.

**23. חתם סופר מסכת שבת דף קמב עמוד ב**

**[2] ונראה לי דהתם הי' צריך לטלטלו מכרמלית לרה"י ולזה לא סגי מלבושיו, דמוקצה עדיין לא גזרו עד נחמי' בן חכלי' בשעת גזירת כלים, וע"כ לענין טלטול מרשות לרשות שאל, ואין לומר א"כ מה שאל על כלבי' של בית אבא, י"ל בלא מוקצה נמי הי' מסופק להתוך נבלה משום תיקוני אוכלא והחיתוך לצורך הכלבים ומ"מ לא נתקררה דעתי בזה לגמרי דא"כ מה אמר שהע"ה כי לכלב הי' טוב מן הארץ המת כיון שלא היה הענינים שויים בשלמא אי ב' השאלות הי' משום מוקצה והקילו לכלב הי' טפי מלארץ המת א"ש אבל אי לזה הוצרך משום הוצאה מרשות לרשות ולזה משום תיקון אוכלא אין שייכא להדדי' ונראה דרבינו אביגדור מפורש כפי' ב' שפירש"י בפ' במה מדליקין על שהקדימו להשיב על שאלת הכלבים קודם לשאלות הארץ. וה"נ לישנא ע"כ ס"ל כנ"ל דאל"ה לא מפרש כפשוטו, ועוד נראה דנחמי' אמוקצה דכלי' גזר אבל מוקצה דלאו כלי' כבר הי' גזירה קדמונית ושהע"ה משום טלטול מוקצה נזקק לשאול, ואי משום קושי' השל"ה י"ל דגנאי הוא למלך להחשיב טפל כמו שיורי כוס לגבי מלבושיו, ונוח לו יותר ע"י ככר ותינוק:**

**24. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף מג עמוד ב**

ועי' בחזו"א שתי' (בדבר חידוש), דכל ההיתר ע"י ככר ותינוק הוא דוקא כשהמת הוא בסיס לככר ותינוק, דבכה"ג אמרי' דכיון דהמת הוא בסיס ומטרה למה שמונח עליו |דהיינו דבר היתר|, ולכך מטרת הטלטול לצורך הככר ותינוק ושרי, משא"כ היכא דהמטה |שהיא הדבר המותר| היא בסיס ומטרה למת המונח עליה, וא"כ עיקר הטלטול מתייחס למת דהוי מוקצה, ע"כ אסור.

**25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף מג עמוד ב**

ו) הופכו ממטה למטה, ול"ח שעושה המטה השניה בסיס לדבר האסור [וא"כ הוי מבטל כלי מהיכנון], דכיון דדעתו להפילו מיד, ואין דעתו להשאירו שם כלל לא נעשה בסיס כלל. [א"ה ע' כע"ז במג"א סי' ש"ח סקנ"א בסו"ס].

**26. ספר שערים מצויינים בהלכה**

טלטול מן הצד. פרש"י כלאחר יד. אבל יש פוסקים אחרים שמחלקים ביניהם, דכל שמטלטל ע"י דבר אחר שמחזיק בידיו, זהו טלטול מן הצד, וכל שמטלטל בגופו בשאר איבריו ואפי' בידיו ולא כדרכו, זה כלאחר יד, והחילוק ביניהם לדינא, דהראשון מותר רק לצורך דבר המותר, והשני מותר אפי' לצורך דבר המוקצה, ולכן הקש ע"ג המטה מנענע בגופו ומותר אפי' לכתחלה, ועי' בשו"ע (סי' שיא ס"ח) ובשו"ע הרב (סי' שח סט"ו).

## 27. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף מד. מתוך שאדם בהול על מתו וכו'. הקשו התוס', דלגבי ממון כשיש דליקה אמרינן לקמן (ק"ז:): איפכא, דאי שרית ליה אתי לכבויה. ותירץ, דעל מתו מצטער טפי, ואי לא שרית ליה להצילו יכבה במזיד, ובממון הוא להיפוך דמתוך שהוא טרוד להציל ישכח שהיום שבת ויכבה בשוגג. ונ"ל ההסבר, שעל מתו מצטער טפי מממון, דלממון יש חליפין, אבל מתו אי ישרף ח"ו אין על זה חליפין ויצטער כל ימיו, ולכן יש לחשוש ביותר שיכא לכבות. ובתוס' ישנים מס' יומא (פה.) תירץ, דממוניה יש הרבה דברים להציל, ומתוך שהוא רוצה להציל עוד ועוד, ע"ז ישכח השבת, משא"כ מתו שאינו אלא הוא ובקל יוכל להצילו. ועי' מה שכתבנו במס' פסחים (יא: ד"ה ורבנן). וכ"כ בחי' הר"ן כאן.

ועי' באל"י רבא (סי' שלד סק"י) ובפמ"ג שם (א"א ס"ק טו) בנפלה דליקה בשבת דהצלת המת קודם להצלת ספרים כתבי הקודש.

## 28. דף על הדף שבת דף מג עמוד ב

בגמ': מת המוטל בחמה וכו' חם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהם.

נשאל בעל הציץ אליעזר (ח"י סימן ד') על מעשה שהתפללו אנשים ליד הכותל המערבי ובשעת קריאת התורה החל לטפטף. האם מותר להם לפרוש טלית מעל ראשם באופן שיחזיקו אנשים בידיהם, או שיש לחשוש משום עשית אוהל.

וכתב להתיר, דכיון שהמחיצה עומדת רק ע"י אנשים המחזיקים אותה, וכשיעזובה תפול מיד/ לא נחשב אוהל, וכדמוכה בסוגיין דחם להם פורסין מלמעלה, וכמדוייק ברש"י [ד"ה זוקף] דשרי דווקא היכא שאוחזין אותה בידיהם. וכן הוא ברש"י ביצה ל"ג. ד"ה וכן פוריא. ועוד וכיון שאוחזין אותה לא נחשב אוהל עד הבאת המטות וכשמביא המטות אז נחשב לאוהל, וכיון שנעשה בשינוי שרי.

וממה שנוהגין לעשות כן בשמחת תורה בשעת הקריאה אין להוכיח, דהתם עושין האוהל רק לכבוד, וכה"ג היכא שאין מחיצות שרי וכמבואר בסימן שט"ו במ"ב סק"נ ועיי"ש.